

การศึกษาแนวทางพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
Development of Guidelines, Educational Resources from Local
Wisdom, Arts and Culture in Na Fai Subdistrict Administration
Organization, Mueang District, Chaiyaphum Province

ฐิติรดา เปรมปรี

Thitirada Prampree

สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

Department of Thai Language, Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University, Chaiyaphum 36000,
Thailand

Corresponding author Email: aon_2523@hotmail.com

(Received : February 28, 2019; Accepted: September 17, 2019)

Abstract: This research has two important objectives. 1) To study the classification of art and culture information from local wisdom according to folklore principles. 2) To apply the principles of folklore to promote and preserve cultural learning resources from local wisdom in Na Fai subdistrict, Mueang district, Chaiyaphum province. The population was the people from 19 villages who lived in Na Fai Subdistrict. The samples divided into 2 groups. The first group consisted of 72 local wisdom, and the second group consisted of 10 key villagers. The second group did the SWOT analysis the strengths, weakness, opportunities, and threats. The research instruments were a structured interview and focus group discussion. The data were collected from an interview. The results reveal that the information classification using Dorson's principles of folklore theory had four main groups. The guidelines for promoting and conserving art and culture learning resource was to provide the place to establish the art and culture learning resource to transfer the knowledge to the people who are interested in and publish the application of the principles of folklore to conserve and support local villagers income.

Keywords: Learning resources, local wisdom, information classification

บทคัดย่อ: งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ 1) เพื่อศึกษาจำแนกข้อมูลศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักทางคติชนวิทยาและ 2) เพื่อนำหลักการทางคติชนประยุกต์หาแนวทางส่งเสริมและอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ประชากรที่ใช้ศึกษาเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลนาฝายทั้ง 19 หมู่บ้าน แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 72 คน กลุ่มที่ 2 เป็นบุคคลสำคัญในชุมชน จำนวน 10 คน ร่วมกันประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด (SWOT Analysis) เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการทางคติชนวิทยาของดอร์สันแบ่งเป็น 4 กลุ่ม แนวทางส่งเสริมการอนุรักษ์และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตำบลนาฝาย ควรจัดหาสถานที่ให้เป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจศึกษาและควรเผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักคติชนวิทยาในการอนุรักษ์และเสริมสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น

คำสำคัญ: แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกข้อมูล

คำนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 รัฐบาลกำหนดแนวทางให้เตรียมความพร้อมเพื่อวางรากฐานของประเทศในระยะยาว ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2560-2579) โดยยึดหลัก“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มีการส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อศึกษาศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลจากการสำรวจปัญหาด้านศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นบริเวณใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ซึ่งอยู่ในอาณาเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แบ่งออกเป็น 19 หมู่บ้าน พบว่ามีศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก หากแต่ขาดผู้สืบสาน ขาดแคลนงบประมาณ ขาดสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ทาง

ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ผู้สนใจ ซึ่ง Thongkaew *et al.* (2017) ให้ความสำคัญต่อการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ไว้ว่าเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่มีความหลากหลายช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ นับเป็นการบูรณาการจัดการเรียนรู้ร่วมกับท้องถิ่น โดยการสนับสนุนของฝ่ายวิชาการในพื้นที่จากมหาวิทยาลัยที่เข้ามาให้บริการทางวิชาการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ร่วมกันจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวถือเป็นฝ่ายหนุนเสริมด้านวิชาการส่งเสริมการเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ปัญหาดังกล่าวหากได้รับความร่วมมือจากนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลนาฝาย จังหวัดชัยภูมิ และมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ร่วมมือกันส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นผลดีต่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในงานวิจัย

ของ Kullakan (2013) มีความเห็นว่าควรมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้อย่างเป็นระบบทำให้สืบค้นได้สะดวกและสามารถนำไปเผยแพร่สู่สาธารณชนได้อย่างทั่วถึง

การวิจัยนี้ได้นำทฤษฎีคติชนวิทยามาจำแนกกลุ่มข้อมูลศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยใช้ในจำแนกกลุ่มข้อมูลตามแบบของ Dorson (1972) ได้แบ่งข้อมูลออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามเนื้อหาสาระของข้อมูล ๆ ในการแบ่งข้อมูลดังกล่าวนำไปสู่การรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามให้เป็นระบบง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า และเป็นการสำรวจปริมาณความคงอยู่ของข้อมูลทางคติชนวิทยาในแต่ละกลุ่มเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่ง Wanasarn *et al.* (2017) รายงานว่านักศึกษาที่เรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนหรือศูนย์เรียนรู้ได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นับเป็นการสร้างศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น ส่งเสริมการเรียนรู้บนพื้นฐานของความเป็นไทย มีการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรคู่ขนานกับความรู้ท้องถิ่น โดยผ่านการสั่งสมและถ่ายทอดความรู้จากนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในการดำเนินงานวิจัยได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อยระดมสมองตามที่ Wongkarasin and Karun (2018) กล่าวถึงการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งในการดำเนินงานโดยกำหนดให้กลุ่มเป้าหมายมีข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและสามารถปฏิบัติได้โดย

การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาโดยใช้เทคนิค SWOT Analysis

เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำผลจากการประชุมไปสู่การนำเอาหลักการทางคติชนมาประยุกต์ใช้บูรณาการในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชน ด้านอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม ด้านการท่องเที่ยว ด้านธุรกิจและด้านการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการคือ เพื่อศึกษาจำแนกข้อมูลศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักทางคติชนวิทยา และเพื่อนำหลักการทางคติชนประยุกต์หาแนวทางส่งเสริมและอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

อุปกรณ์และวิธีการ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักทางคติชนวิทยาโดยรวบรวมศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาจำแนกข้อมูลตามหลักทางคติชนของดอร์สัน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ วรรณกรรมมุขปาฐะ วัฒนธรรมวัตถุ ประเพณีสังคมพื้นบ้าน และการแสดงศิลปะพื้นบ้าน

ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นในเขตพื้นที่

ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีทั้งหมด 19 หมู่บ้าน

ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลนาฝายทั้ง 19 หมู่บ้าน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เป็นนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 72 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

กลุ่มที่ 2 บุคคลสำคัญในชุมชน (key informants) จำนวน 10 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย จำนวน 2 คน และประชาชนในท้องถิ่นเขตตำบลนาฝาย จำนวน 4 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา ระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2560 - กันยายน พ.ศ. 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการศึกษาสำรวจชุมชนโดยใช้แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่เป็นนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูล ดังนี้

1.1 ศึกษาจากเอกสารทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับบริบทและศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ทบพทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยสำรวจชุมชนศึกษาศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญา ใช้การสัมภาษณ์นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำข้อมูลที่ได้นำมาทบทวน

เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อจำแนกกลุ่มข้อมูลหาตามหลักทฤษฎีคติชนวิทยาเพื่อหาคำร้อยละ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลนาฝายทั้ง 19 หมู่บ้าน แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะบุคคลที่เป็นนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาศัยอยู่ในเขตตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แบ่งออกเป็น 19 หมู่บ้าน ซึ่งมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดช่วงอายุตั้งแต่ 25-60 ปีขึ้นไป จำนวน 72 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะบุคคลสำคัญในชุมชน จำนวน 10 คน ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย จำนวน 2 คน และประชาชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลนาฝาย จำนวน 4 คน กำหนดช่วงอายุตั้งแต่ 25 -60 ปีขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (structured interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางการเขียนข้อคำถามการกำหนดขอบข่ายคำถามสร้างแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่

- สอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ และข้อมูลเบื้องต้น

- สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

- สอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่พบในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. นำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.7 ปรับแก้ไขเครื่องมือตามที่คุณเชี่ยวชาญแนะนำก่อนใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นการศึกษาข้อมูล จากแหล่งทุติยภูมิและปฐมภูมินำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างเพื่อใช้รวบรวมข้อมูลด้านการศึกษาริบทชุมชนและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบในชุมชนตำบลนาฝายทั้ง 19 หมู่บ้าน สัมภาษณ์นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นการดำเนินงาน โดยการสำรวจภาคสนามเก็บข้อมูลจากประชาชนที่เป็นนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตตำบลนาฝาย ทั้ง 19 หมู่บ้าน ซึ่งมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดช่วงอายุตั้งแต่ 25-60 ปีขึ้นไป จำนวน 72 คน นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ไปศึกษาจำแนกกลุ่มข้อมูลศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักทางคติชนวิทยาของดอร์สัน ใช้วิธีการพรรณนาความจำแนกกลุ่มข้อมูลแบ่งเป็น 4 กลุ่มใหญ่ แล้วนำไปประมวลผลหาคำร้อยละ

ขั้นการระดมความคิด โดยมีการจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ผู้วิจัยได้นัดหมายกลุ่มเป้าหมายเฉพาะบุคคลสำคัญในชุมชน กำหนดช่วงอายุตั้งแต่ 25-60 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝายและประชาชนในท้องถิ่นประชุมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด (SWOT analysis) นำไปสรุปผลโดยใช้คติชนประยุกต์หาแนวทางส่งเสริมการอนุรักษ์และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (Figure 1.)

Figure 1. Collection of art and culture information

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาแบ่งประเภทของศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ตามหลักจำแนกข้อมูลทางคติชนวิทยา ผลจากการสำรวจข้อมูลสามารถแบ่งกลุ่มข้อมูลศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ตามหลัก
 จำแนกข้อมูลทางคติชนวิทยา ผู้วิจัยเลือกใช้กลุ่มที่ 1
 กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะบุคคลที่เป็น
 นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาศัย ซึ่งมีความรู้
 ความสามารถและประสบการณ์เกี่ยวกับ
 ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดช่วง
 อายุตั้งแต่ 25-60 ปีขึ้นไป จำนวน 72 คน เครื่องมือ
 ที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าสถิติ
 ร้อยละและจำแนกข้อมูลทางคติชนวิทยาตามหลัก
 ของดอร์สัน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม พบว่าประเภทที่
 พบมากที่สุดคือประเภท 1) วัฒนธรรมวัตถุ (54.90
 เปอร์เซ็นต์) ได้แก่ การทำนา การทำไร่ไถนา การปลูก
 กุยข้าว การปลูกดาวเรือง การปลูกมันสำปะหลัง
 การปลูกกล้วยหอมทอง การปลูกกล้วยน้ำว้า การ
 ปลูกกก การทำปุ๋ยชีวภาพ การเลี้ยงแพะ การเลี้ยง
 จิ้งหรีด การเลี้ยงไก่ชน การทำปุ๋ยอินทรีย์ หน่อไม้ส้ม
 หน่อไม้ซึ่ง กลอย ไส้กรอกอีสาน หม่าเนื้อ เนื้อแดด
 เดียว ทอผ้าไหม ไม้กวาดดอกหญ้า ไม้กวาด
 ทางมะพร้าว ทอเสื่ออก การทำไฟหญา หมวกนาย
 ฮ้อย เครื่องจักสานบายศรี และเลี้ยงหม่อนไหม
 รองลงมาคือ 2) ประเพณีสังคมพื้นบ้านพื้นบ้าน
 (31.37 เปอร์เซ็นต์) ได้แก่ การนวดจับเส้น หมอนวด
 น้ำมัน พระพุทธชัยรังสี ประเพณีบวงสรวงพระพุทธ
 ชัยรังสี ประเพณีแห่ดอกนารี ประเพณีเลี้ยงศาลตาปู่
 หรือบุญเบิก บุญผะเหวด บุญข้าวสารท หมอเรียก
 ขวัญ พิธีเป่าเด็กกำเริด ประเพณีรำผีฟ้า หมอดู
 ลายมือ หมอเป่าน้ำมันต์ หมอเป่างูสวัด หมอทำขวัญ
 นาค และการอบสมุนไพรรองลงมาคือ 3) วรรณกรรม
 มุขปาฐะ (9.80 เปอร์เซ็นต์) ได้แก่ ภูมินาม ประเพณี

ห้วยชัยสีทองหมู่ 11 บ้านคร้อ เพลงหมอลำ ผญา
 และปริศนาคำทาย และพบน้อยที่สุดคือ 4) การ
 แสดงศิลปะพื้นบ้าน (3.92 เปอร์เซ็นต์) ได้แก่ การ
 ขับร้องสรภัญญะ หมอแคน

2. สรุปผลแนวทางส่งเสริมการอนุรักษ์และ
 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
 ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้ข้อมูล
 จากการประชุมกลุ่มย่อย ใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
 จำนวน 10 คน ได้แก่ ตัวแทนนักปราชญ์ภูมิปัญญา
 ท้องถิ่น จำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วน
 ตำบลนาฝาย จำนวน 2 คน และประชาชนในเขต
 ตำบลนาฝาย จำนวน 4 คน มาร่วมกันทำการ
 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค
 (SWOT Analysis) สรุปผลการได้ดังนี้

2.1 Strong (จุดแข็ง)

1) ประชาชนในเขตตำบลนาฝาย อำเภอ
 เมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 19 หมู่บ้านอยู่ภายใต้
 การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลนาฝายทำให้
 ได้รับการดูแลจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนา
 ฝาย ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาศิลปะและ
 วัฒนธรรมภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยมีการจัดตั้งกลุ่ม
 อาชีพต่าง ๆ อาทิ บ้านหนองแวง หมู่ที่ 4 บ้านหนอง
 แวง พัฒนาผลิตภัณฑ์จำหน่ายหลายชนิด ได้แก่
 หมวกนายฮ้อย ผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติ ผ้า
 ทอมัดหมี่ ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่พื้นบ้านทำเหยือก
 กลุ่มอาชีพแม่บ้านโภชนาการ (ทอเสื่ออก) หมู่ที่ 11
 บ้านคร้อ พัฒนาผลิตภัณฑ์จำหน่ายเสื่ออก กลุ่มทอ
 เสื่ออกบ้านโนนพระคำ หมู่ที่ 12 บ้านโนนพระคำ
 พัฒนาผลิตภัณฑ์จำหน่ายเสื่ออก กลุ่มอาชีพน้ำยา

อเนกประสงค์ หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลียม พัฒนาผลิตภัณฑ์จำหน่ายแชมพูสมุนไพรว่านหางจระเข้

2) ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ สถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนตำบลนาฝายได้ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงพัฒนาหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนให้แก่ นักศึกษาได้กำหนดกิจกรรมให้ศึกษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งเสริมให้นักศึกษามีจิตอาสาให้บริการแก่ชุมชน อาทิ โครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

3) ด้านนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการสำรวจพบว่านักปราชญ์ภูมิปัญญามีอายุมากแต่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สุขภาพจิตดี พร้อมทั้งจะเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักศึกษาหรือผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท่านต่างมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาหลายด้าน เช่น การทอผ้า การจักสาน การทำอาหารพื้นบ้าน การรักษาโรค เป็นต้น

4) การเดินทางเพื่อติดต่อสื่อสารและการเก็บข้อมูลศึกษาศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสะดวกต่อการเดินทางเพราะอยู่ในอาณาเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลนาฝายและมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

5) สภาพแวดล้อมมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์มีลำน้ำไหลผ่านเหมาะแก่การทำไร่สวน ชาวบ้านจึงนิยมประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนได้จากวัสดุธรรมชาติส่งผลให้มีศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย

6) ตำบลนาฝายมีอาณาเขตอยู่ใกล้กับสถานศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิมีพันธกิจพัฒนาท้องถิ่น

2.2 Weak (จุดอ่อน)

1) นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้รับการยกย่องเชิดชูให้การยอมรับในสังคม

2) นักปราชญ์ภูมิปัญญามีอายุมาก

3) คนรุ่นใหม่วัยหนุ่มสาวไม่ให้ความสำคัญต่อการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 Opportunity (โอกาส)

1) รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน

2) รัฐบาลเคยฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนส่งเสริมการผลิตสินค้าโอท็อปของแต่ละหมู่บ้าน

2.4. Threat (อุปสรรค)

1) นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจำนวนลดลงเนื่องจากนักปราชญ์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ

2) ขาดสถานที่สำหรับจัดการแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่คนในชุมชนและผู้สนใจศึกษา

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำมาอภิปรายผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านการศึกษาจำแนกข้อมูลศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักทางคติชนวิทยาเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

(purposive sampling) เฉพาะบุคคลที่เป็นนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาศัย (Figure 1) ซึ่งมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดช่วงอายุตั้งแต่ 25-60 ปีขึ้นไป จำนวน 72 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล สรุปได้ว่าผลจากการศึกษาข้อมูลภาคสนามเพื่อแบ่งประเภทของศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลนาฝาย จำแนกตามหลักทางคติชนวิทยาของดอร์สัน แบ่งจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ เมื่อหาคำร้อยละพบว่าข้อมูลทางคติชนวิทยาที่พบมากที่สุดคือ 1) ประเพณีวัฒนธรรมวัตถุ (54.90 เปอร์เซ็นต์) ได้แก่ การทำนา การทำไร่ไถ่ การปลูกกล้วย การปลูกดาวเรือง การปลูกมันสำปะหลัง การปลูกกล้วยหอมทอง การปลูกกล้วยน้ำว้า การปลูกกก การทำปุ๋ยชีวภาพ การเลี้ยงแพะ การเลี้ยงจิ้งหรีด การเลี้ยงไก่ชน การทำปุ๋ยอินทรีย์ หน่อไม้ส้ม หน่อไม้ซัง กลอย ไข่กรอกอีสาน หม่าเนื้อ เนื้อแดดเดียวทอดผ้าไหม ไม้กวาดดอกหญ้า ไม้กวาดทางมะพร้าว ทอเสื่อกก การทำโพหญ้า หมวกนายฮ้อย เครื่องจักสานบายศรี และเลี้ยงหมอนไหม รองลงมาคือ 2) ประเพณีสังคม พื้นบ้านพื้นบ้าน (31.37 เปอร์เซ็นต์) ได้แก่ การนวดจับเส้น หมอนวดน้ำมัน พระพุทธชัยรังสี ประเพณีบวงสรวงพระพุทธชัยรังสี ประเพณีแห่ดอกนารี ประเพณีเลี้ยงศาลตาปู่หรือบุญเบิก บุญผะเหวด บุญข้าวสารท หมอเรียกขวัญ พิธีเป่าเด็กกำเริด ประเพณีรำผีฟ้า หมอดูลายมือ หมอเป่าน้ำมันต์ หมอเป่างูสวัด หมอทำขวัญนาค และการอบสมุนไพร รองลงมาคือ 3) วรรณกรรมมุขปาฐะ (9.80

เปอร์เซ็นต์) ได้แก่ ภูมินาม ประเพณีห้วยซบสี่ของหมู่ 11 บ้านคร้อ เพลงหมอลำ ญา และปรีศาคำทาย และพบน้อยที่สุดคือ 4) การแสดงศิลปะพื้นบ้าน (3.92 เปอร์เซ็นต์) ได้แก่ การขับร้องสรภัญญะ หมอแคน จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าในเขตพื้นที่ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ยังไม่พบว่ามี การเก็บข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้เป็นลายลักษณ์อักษรจึงควรมีการรวบรวมบันทึกไว้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kullakan (2013) กล่าวว่าในการเก็บข้อมูลภาคสนามถ้าขาดการจัดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรจะทำให้ยากต่อการศึกษาค้นคว้าและเลื่อนหายไปในที่สุดทางที่ดีจึงควรมีการศึกษาและรวบรวมไว้เป็นหลักฐานที่สะดวกต่อการศึกษาค้นคว้า

กล่าวได้ว่าการศึกษาภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบในเขตตำบลนาฝายทั้ง 19 หมู่บ้าน นักปราชญ์ภูมิปัญญาต่างมีบทบาทในการร่วมกันถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักศึกษาและผู้สนใจมาขอศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่อุปสรรคที่สำคัญคือ 1) ขาดเวลาในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) ขาดแคลนงบประมาณจัดหาวัสดุอุปกรณ์สำหรับทำสื่อประกอบการสอนเนื่องจากต้องมีสาคิต การทำให้ผู้สนใจศึกษาได้มองเห็นตัวอย่างเป็นแนวทางพัฒนาการเรียนรู้อื่น และ 3) ขาดแหล่งการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม

2. แนวทางส่งเสริมการอนุรักษ์และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลจากการประชุมกลุ่มย่อยและจัดทำ SWOT analysis ได้ผลดังนี้

Strong (จุดแข็ง) คือประชาชนในเขตตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 19 หมู่บ้านอยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลได้รับการดูแลจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ สถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนตำบลนาฝายได้ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสุขภาพจิตดีแต่ละท่านต่างมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาหลายด้าน การเดินทางมีความสะดวกสภาพแวดล้อมของตำบลนาฝายมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ส่งผลให้ตำบลนาฝายมีศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย

Weak (จุดอ่อน) ได้แก่ นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอายุมาก นักปราชญ์ภูมิปัญญาไม่ได้รับการยกย่องเชิดชูให้การยอมรับในสังคม คนในวัยหนุ่มสาวไม่ให้ความสำคัญต่อการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และขาดสถานที่จัดเป็นแหล่งเรียนรู้

Opportunity (โอกาส) ได้แก่ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน และรัฐบาลเคยฟื้นฟู

ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนส่งเสริมการผลิตสินค้าโอท็อปของแต่ละหมู่บ้าน

Threat (อุปสรรค) พบว่าอุปสรรคที่ควรได้รับการแก้ไขคือปัญหานักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจำนวนลดลงเนื่องจากนักปราชญ์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และยังขาดสถานที่สำหรับจัดการแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่คนในชุมชนและผู้สนใจศึกษา

จากการประชุมวิเคราะห์ SWOT analysis ดังกล่าวสรุปแนวทางส่งเสริมการอนุรักษ์และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

1. การเปิดโอกาสทำงานแบบทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมให้ความร่วมมือทำงานร่วมกัน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝายกับมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิควรร่วมมือกันจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้แสดงบทบาทเป็นครู มีการเพิ่มเครือข่ายแหล่งเรียนรู้และผู้รู้ด้านต่าง ๆ จากครูในชุมชนที่มีความรู้นำไปสู่การฝึกปฏิบัติจริงได้ การเรียนรู้จึงจะเกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการศึกษาความรู้ หากทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วม (participation) สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดให้คนในท้องถิ่นได้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้ประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตำบลนาฝาย

2. การยกย่องเชิดชูนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้รับสวัสดิการและการยอมรับจากคนในสังคมตรงตามหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตแนวคิด

ของมาโลว์ว่ามนุษย์มีพื้นฐานจากความต้องการตามลำดับขั้นจากความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำสุดไปจนถึงขั้นสูงสุด ได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs) ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (belongingness and needs) ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง และความต้องการจะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งตรงกับความต้องการของนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความต้องการด้านร่างกาย และความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง จึงเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย ประชาชนในเขตตำบลนาฝายและมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิได้ร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่น โดยแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ปรับสภาพภูมิทัศน์ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Udomlamun *et al.* (2017) กล่าวถึงการให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาว่าควรร่วมมือกันทำงานโดยมีการกระจายบทบาทและหน้าที่ที่มีสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกัน ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย ประชาชนในเขตตำบลนาฝาย และมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิควรร่วมกันจัดทำสวัสดิการ เช่น เบี้ยเลี้ยง ค่าตอบแทนวิทยากร ไล่ประกาศเกียรติคุณ เกียรติบัตร ทำเนียบนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การขึ้นทะเบียนนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่

นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานและการถ่ายทอดความรู้

3. การอนุรักษ์และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตำบลนาฝายอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ควรเริ่มจากสถานศึกษาในชุมชนได้จัดทำหลักสูตรที่มีรายวิชาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น รายวิชาสังคมกับวัฒนธรรมไทย รายวิชาคติชนวิทยาสำหรับครู รายวิชาภาษาไทย รายวิชาศิลปะและวัฒนธรรม เป็นต้น โดยสอดคล้องการจัดกิจกรรมภาคสนามเรียนรู้นอกห้องเรียนให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์กับนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Janjam *et al.* (2014) กล่าวว่า การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ควรเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความพร้อมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีการสร้างเครือข่ายนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเครือข่ายเยาวชนภายในชุมชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญา และองค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียนและมหาวิทยาลัยในชุมชนควรร่วมจัดสร้างงบประมาณมีส่วนช่วยกันสร้างครุภูมิปัญญารุ่นใหม่

นอกจากนี้สามารถนำหลักคติชนวิทยาประยุกต์หาแนวทางส่งเสริมการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัด

ช่วยกัน เป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมเรียนรู้และสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นได้ดังนี้

3.1 การนำคติชนมาประยุกต์กับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาชุมชน ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนรายวิชาคติชนวิทยาให้นักศึกษาศาखाวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิได้จัดให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์เรียนรู้นอกชั้นเรียนลงภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลปัญหาท้องถิ่นในชุมชน โดยนักศึกษาได้ทราบเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ (knowledge management: KM) และภูมิปัญญา (wisdom) เป็นการเรียนรู้ในเบื้องต้นซึ่งผลจากการสำรวจข้อมูลภาคสนามทำให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เทคนิคการสัมภาษณ์ ตลอดจนสามารถจัดการความรู้ ร่วมกับชาวบ้านตำบลนาฝาย เพื่อสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้นักศึกษาสามารถนำความรู้เกี่ยวกับข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจำแนกข้อมูลแบ่งประเภทตามหลักของคติชนวิทยาได้ นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ เช่น การทำหมอนไม้ การจักสาน การทอผ้า การทอเสื่อ เป็นต้น

3.2 คติชนวิทยาประยุกต์เพื่อการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม ในต่างประเทศได้มีการรณรงค์ประจำชาติอย่างจริงจังจึงมีภาระทุนบำรุงและอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมไว้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชาติ และเป็นการกระทำเพื่อเปิดโอกาสให้ชาวบ้านทั่วไปในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สามารถร่วมกันถ่ายทอดวิถีชีวิตชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งจะทำให้

ประเพณีศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาของชุมชนได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างครบถ้วนถูกต้องโดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย นักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนในตำบลนาฝาย และมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิต้องร่วมมือกันฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น นำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เคยทำเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าโอท็อปและภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณี เช่น การสาธิตถ่ายทอดความรู้ทำหมอนนายฮ้อย การผลิตฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ การทอผ้ามัดหมี่ การทำเหยือกน้ำไม้ไฟ การผลิตผลิตภัณฑ์จำหน่ายเสื่อกก การนำยาอเนกประสงค์ การทำแชมพูสมุนไพรว่านหางจระเข้ เป็นต้น และควรเปิดโอกาสให้ผู้สนใจซึ่งเป็นคนสมัยใหม่มีศักยภาพทางเทคโนโลยีได้มีส่วนร่วมสร้างสื่อมัลติมีเดียถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3. คติชนวิทยาประยุกต์ด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากสภาพหมู่บ้านในตำบลนาฝายเป็นสังคมเกษตรกรรมมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่งดงาม หากมีการรวมตัวกันจัดแหล่งเรียนรู้ให้เป็นศูนย์กลางของการแสดงสินค้าพื้นบ้าน การแสดงพื้นบ้าน การสาธิตจักสานเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ การประกอบอาหารพื้นบ้าน เป็นต้น เพื่อนำมาจัดจำหน่ายนักท่องเที่ยวในแต่ละช่วงฤดูกาลจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้ เช่น ฤดูหนาวนักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวทุ่งดอกกระเจียวและที่มอหินขาว ฤดูร้อนนักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยว น้ำตกตาดโตน เป็นต้น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องมีการร่วมมือกันของทุกฝ่ายและต้องหาแนวทางส่งเสริมให้เกิดความน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ Chatawanich (2012) กล่าวว่าควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ความสนับสนุนให้นักศึกษาหรือผู้สนใจซึ่งเป็นคนสมัยใหม่มีศักยภาพทางเทคโนโลยีได้มีส่วนร่วมสร้างสื่อมัลติมีเดียถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ใช้เว็บไซต์เป็นสื่อกลางในการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม และประชาชนในตำบลได้แสดงบทบาทเป็นมัคคุเทศก์ร่วมอธิบายความเป็นมาบอกเล่าถึงศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการประชุมระดมสมองเพื่อวางนโยบายแผนการปฏิบัติงานและการประเมินผลเป็นระบบสอดคล้องกับงานวิจัยของ Champawan and Promburom (2015) กล่าวว่าหากมีการสร้างความประทับใจในตำนานหรือเรื่องราวความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว จะช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดสำนึกอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและอยากกลับมาท่องเที่ยวอีก

3.4 การประยุกต์คิดค้นด้านธุรกิจ โดยคนในชุมชนต้องใช้ความรู้ความสามารถจัดทำผลิตภัณฑ์สินค้าที่แสดงได้ถึงอัตลักษณ์ของชุมชนสามารถประดิษฐ์สิ่งที่เป็นตัวแทนวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ตนอยู่ได้ถูกต้อง เช่น ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มอาชีพหมู่ 4 บ้านหนองแขวง ตำบล นาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้จัดทำหมวกนายฮ้อยมีประวัติความเป็นมาจากอาชีพขายวัวควายของนายฮ้อยหัวหน้าพ่อค้าที่รอนแรมไปค้าขายวัวควายได้สำเร็จ จึงเป็นที่ยกย่องชื่นชมจากชาวบ้านทำให้หมวกนายฮ้อยเป็นอัตลักษณ์แสดงให้เห็นภูมิหลังอาชีพของคนในชุมชน เป็นต้น หากมีการประยุกต์คิดค้นด้านธุรกิจสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญา

ท้องถิ่นให้แก่ผู้สนใจศึกษาจะช่วยสร้างชื่อเสียงความภาคภูมิใจและสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Janjaroensuk (2015) กล่าวว่าการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชนของนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกจากมีพรสวรรค์แล้วควรจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมีการจัดเผยแพร่เป็นวิดิทัศน์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัยติดต่อสะดวกรวดเร็วและทั่วถึง มีเว็บไซต์ที่ปรับปรุงให้ทันสมัยเป็นสื่อกลางในการสื่อสารสอดคล้องกับงานวิจัยของ Songsoonthornwong and Siriwong (2017) รายงานว่าการสร้างและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมสู่การเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มาจากมรดกทางภูมิปัญญาต้องมีการพัฒนาให้เข้ากับการท่องเที่ยวและความต้องการของลูกค้า จึงจะช่วยสร้างรายได้ให้ครอบครัว สามารถดำรงชีพอยู่ได้ และมีการแบ่งหน้าที่กันทำตามความชำนาญ ควรได้พัฒนาต่อยอดจากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลของรัฐบาลให้กลับมาได้รับความนิยมในตลาดอีกครั้ง โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝายและโรงเรียนในชุมชนนาฝาย ควรร่วมกันเปิดตลาดภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานประเพณีท้องถิ่นหรืองานวิชาการในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นได้มีทัศนคติและสร้างค่านิยมที่ดีต่อการอุปโภคบริโภคสินค้าจากศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

3.5 การสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีความสำคัญมากต่อการจัดการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดการ

เรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่มีความหลากหลาย ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยผู้เรียนได้ใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ช่วยสะท้อนความคิดเห็นจากแหล่งเรียนรู้เป็นการเสริมสร้างพัฒนาการคิดอย่างมีจิตวิญญาณ จากการสำรวจพบปัญหาขาดแคลนงบประมาณและสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จึงเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝายและประชาชนในชุมชนนาฝายได้ร่วมมือกันสร้างเครือข่าย โดยจัดหาสถานที่เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่ผู้สนใจใฝ่ศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในเขตชุมชนที่ดีควรคำนึงถึงการตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบฝึกปฏิบัติจริง (learning by doing) ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นแหล่งกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงาน และแหล่งประกอบอาชีพของผู้เรียน สามารถเปิดบริการให้ผู้สนใจติดต่อเข้าถึงข้อมูลได้อย่างทั่วถึง ประหยัดและสะดวก ดังเช่นในตำบลนาฝายมีศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าในชุมชนหากผู้สนใจในเรียนรู้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาจะทำให้เกิดการเรียนรู้และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

สรุป

ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ซึ่งพบว่าด้านการศึกษาจำแนกข้อมูลศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักทางคติชนวิทยาของดอร์สันข้อมูลที่พบมากที่สุดคือคือประเภทวัฒนธรรมวัตถุ ด้านแนวทางส่งเสริมและอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้จากศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มจาก

การเก็บข้อมูลภาคสนามต้องบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อสะดวกต่อการเผยแพร่ความรู้ และนำหลักการคติชนประยุกต์พัฒนาควบคู่กับการหาแนวทางส่งเสริมการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนการจัดการต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพได้โดยอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- Champawan, S. and T. Promborom. 2015. Guidelines for capacity development and community-based cultural tourism management in Tambon Ban Ruean, Pasang district, Lamphun province. Journal of Community Development and Life Quality 3: 5-16. (in Thai)
- Chatawanich, M. 2012. The management of cultural attraction in the Taladphlu community of Thonburi district. Journal of Cultural Approach 13: 16-32. (in Thai)
- Dorson, R.M. 1972. Folklore and Folklife: An Introduction. Chicago, The University of Chicago Press. 574 p.
- Janjam, J., A. Chaiani and S. Wirachat. 2014. Approach to the enhancement of people participation in Jok weaving wisdom transmission to local youth at Thai-Yuan community, Tambol Kubua, Amphur Mueang, Changwat

- Ratchaburi. Journal of the Veridian E-Journal 7: 159-175. (in Thai)
- Janjaroensuk, N. 2015. Knowledge management model of community business at Ban Kiu Lae Noi and Ban Kiu Lae Luang in San Pa Tong district, Chiang Mai province. Journal of Community Development and Life Quality 3: 49-56. (in Thai)
- Kullakan, N. 2013. Knowledge management on local culture of Tambol Aomkred Pakkred district, Nonthaburi province. Journal of Cultural Approach 14: 18-30. (in Thai)
- Songsoonthornwong, C. and P. Siriwong. 2017. Creating and commoditizing Mon culture to be tourism products, Koh Kret, Nonthaburi province of Dusit Thani College Journal 11: 224-239. (in Thai)
- Thongkaew, B., A. Raksapol, P. Jutamas and J. Boonsin. 2017. Potential and guidelines for tourism development in Khanthuli subdistrict, Suratthani province. Area Based Development Research Journal 9: 106-121. (in Thai)
- Udomlamun S., S. Maso, W. WutthiWong, S. Rungrat, S. Wongkamphong, and S. Chali. 2017. The establishment of the community participation in the development ancient remains: Case study in Ban Ja-le ancient remains, Yarang district, Pattani province. Journal of Yala Rajabhat University 12: 56-72. (in Thai)
- Wanasarn, P., P. Prapatsorn and R. Prasobsuk. 2017. The development model of learning center on local history. Journal of Mahasarakham Rajabhat University 11:233-240. (in Thai)
- Wongkarasin, N. and S. Karun. 2018. Strategy for developing people participation in conservation of the Phuphadaeneco - tourism source, Sakon Nakhon province : A case study in Ban Dong Noi, House Group 9, Dong Mafai subdistrict, Mueang district, Sakon Nakhon province. Graduate Studies Journal 15: 80-89. (in Thai)